

KPB Themadag

Veteraanbomen voor de toekomst

TOM FABER, BESTUUR KPB EN GERRIT-JAN MUIJS, BOOMDESKUNDIGE GEMEENTE ZAASTAD

Themadag zaterdag 14 oktober is een mooie herfstdag en begint vroeger dan normaal; dit vanwege het 35-jarig bestaan van de KPB. De groep aanwezigen, circa 150 deelnemers, wordt in twee groepen gesplitst. De eerste groep krijgt twee lezingen op het IPC, verzorgd door Simen Brunia namens de Bomenstichting en Frits Gielissen van O.B.T.A De Linde. De tweede groep gaat met twee bussen naar de Wodanseiken te Wolfheze om er te luisteren naar Jill Butler uit Engeland, werkzaam voor de Woodlands Trust en Tom Joye, van Inverde in België. 's Middags wordt het programma van de groepen omgedraaid.

Landelijk Register van Monumentale Bomen

Simen Brunia opent de eerste lezing en vertelt wat de Bomenstichting doet en welk werk de inspecteurs van de Bomenstichting verrichten. In het Landelijk Register van Monumentale Bomen zijn bomen opgenomen die volgens de stichting van nationaal belang zijn. In veel gevallen gaat het om bomen met een hoge leeftijd, met een bijzondere schoonheid, zeldzaamheidswaarde of een beeldbepalende functie voor de omgeving. Het register bevat op dit moment zo'n 15.000 objecten: solitaire bomen, lanen of boomgroepen. Inspecteurs van de stichting controleren de bomen op aanwezigheid en/of eventuele andere opmerkelijke veranderingen. Op dit moment zijn er meer dan 250 inspecteurs, van wie 142 actief werkzaam. In het landelijk register zijn meer dan 14.000 boomobjecten opgenomen. Hiervan zijn er inmiddels al meer dan 11.652 gecontroleerd. Er wordt aandacht gevraagd om de laatste 2404 boomobjecten te inspecteren.

De stichting heeft sinds kort bomen in de ereklasse. Per provincie worden 10 bomen in het nieuws gebracht, om zo bijzondere of bomen met een bijzonder verhaal toegankelijk te maken voor iedereen.

Beheer van het leefgebied is zeer belangrijk voor het behoud van veteranenbomen

Snoeien

De tweede spreker was Frits Gielissen van O.B.T.A. De Linde. Frits belichtte verschillende manieren van snoeien. Aan de hand van praktijkvoorbeelden kwamen verschillende snoeitechnieken aan bod. Het verankeren van kroondelen is een specialisme op zich. Aandachtspunten hierbij zijn het onderhoud van verankeringen, het type verankering (statisch, dynamisch) en de locatie in de boom. Deze onderwerpen zijn absoluut voor herhaling vatbaar op een van de volgende themadagen.

Wodanseiken

Met de sprekers Jill Butler en Tom Joye worden we – letterlijk – meegenomen naar enkele veteranenbomen: de Wodanseiken te Wolfheze. Deze eiken behoren tot de beroemdste bomen van ons land. Hun naam werd rond 1850 bedacht door de gebroeders Gerard en Johannes Warnardus Bilders, initiators van de zogenaamde Oosterbeekse School van landschapsschilders, waartoe verder onder meer Maris, Mauve, Mesdag en Van Ingen behoorden. Deze groep kunstenaars had een sterk romantische kijk op het landschap. De omgeving van Wolfheze, met de grillig gevormde oude eiken langs de Wolfhezerbeek en de omringende heide, was veelvuldig onderwerp van hun schilderijen.

De landschapsschilder J.J. Cremer heeft de Wodanseiken in 1849 fraai vereeuwigd. In de 19e eeuw stonden de eiken-

nog in een open heidelandschap. Dit verklaart hun korte stammen met laag aangezette kroon. De afgelopen eeuw is de heide rond de beek bebost geraakt. Het schilderij maakt inderdaad een geromantiseerde indruk: de eiken lijken groter en indrukwekkender dan de huidige exemplaren, die wel schilderachtig, maar niet zeer groot zijn. Ze groeien langs de Wolfhezerbeek: dit is een sprengenbeek, dat wil zeggen een kunstmatig gegraven beek, bedoeld om waterradmolens aan te drijven. De beek is rond 1550 gegraven; dit jaartal wordt dan ook beschouwd als de vroegste datum waarop de eiken geplant kunnen zijn.

Beheer

Veteraanbomen zijn monumentale bomen die in de aftakelingsfase verkeren. Ze hebben een ecologische, esthetische of culturele waarde én ze zijn oud in verhouding tot andere bomen van dezelfde soort. Groot-Brittannië heeft vele duizenden van deze bomen: dit is een veelvoud in vergelijking met de aantallen in Nederland. Voor het beschermen en bewaren van oude bosbestanden zijn registratie, beheer en publicatie nodig; zoals de oude landschapsschilders bekendheid aan de Wodanseiken hebben gegeven. Maar ook het beheer van het leefgebied is zeer belangrijk

Foto: Erik Platje

Zolang de boom of boomdelen vitaal blijven, ontstaat er evenwicht

voor het behoud van deze bomen. De Wodanseiken zijn bijvoorbeeld in een openlandschap opgegroeid en worden nu omringd door eikenbomen van 60 tot 80 jaar die lichtconcurrentie geven. Men zal rond deze bomen ruimte moeten maken om de oude bomen te beschermen. Het stoppen van beheer is voor deze bomen de doodsteek.

Behoud

Om veteranabomen in de toekomst te behouden moet er continuïteit van opvolging van oude bomen zijn. Dit vraagt om een gericht beheer waarbij eikenbossen worden opgehouden door begrazing van runderen en pony's. Het laten begrazen met schapen is niet geschikt voor de ondergrond van eikenbossen. Bij een juist beheer ontstaan er eiken die tot onder aan toe vertakt zijn. Deze zogenoemde opengrondbomen hebben verhoudingsgewijs 20 keer zoveel bladeren als dichtboseiken. Rest nog de vraag of het laten begrazen wel natuurlijk is. Het antwoord hierop luidt: dit gebeurde reeds in de oudheid, maar toen waren het onder andere bizonen en oerossen die hiervoor zorgden.

< Foto: Tweede groep bij de Wodanseiken.

Bodemleven is cruciaal

Veteraanbomen hebben vaak zeer specifiek verschillende functionele onderdelen: wortel, stam, tak enz.; de één gaat dood, de ander leeft op. Hun conditie kan op elk onderdeel weer anders scoren. De aanwezigheid van parasitaire schimmels zoals kogelhoutskoolzwam en reuzenzwam is bij vele veteranabomen vrij normaal, zo blijkt uit DNA-onderzoek. Dit hoeft niet te betekenen dat de boom binnen korte tijd dood gaat of omvalt. Zolang de boom of boomdelen vitaal blijven, ontstaat er evenwicht. Daarom is het van belang dat de groeiplaats voldoende aandacht krijgt. De bodem mag niet te veel worden verdicht, dus moeten het belopen en rijden binnen de kroonprojectie worden voorkomen. Het minerale bestanddeel van de bodem is niet het belangrijkste, dat is het bodemleven. De mycorrhiza moeten worden gevoed, en daarbij is organische stof belangrijk. Ruim bladeren dus niet op en breng een mulchlaag aan, dat is een goede kickstart voor het bodemleven. Voeg echter geen mycorrhiza toe! Deze kunnen een slecht effect op het bodemleven hebben. Ze vervuilen het ecosysteem, zo laat onder meer een voorbeeld in de VS ons zien. Mycologen zoals Gerrit J. Keijzer hebben hiervoor al gewaarschuwd.

Het vormen van waterlot bij veteranabomen is een potentie voor hergroei. De boom wil nog steeds omhoog, want is vitaal. Snoei deze takken niet weg, want anders zijn de gevolgen op den duur alleen horizontaal vertakte takken en teruggang in groei.

Al met al was het een mooie dag, waarin veel kennis is gedeeld. Namens de KPB willen we allen bedanken voor hun aanwezigheid en voor het meehelpen. Onze bijzondere dank gaat uit naar de sprekers op deze geslaagde dag.

THEMADAGEN 2018

10 februari + ALV

7 april

9 juni

13 oktober

8 december